

על הסדר שבסדר

[ע"פ מאמרו של שמעון גזונדהייט בעלון שבות גליון 101 תשמ"ג]

1. בבלי פסחים קטו ע"ב

למה עוקרין את השולחן? אמרי דבי רבי ינאי: כדי שיכירו תינוקות ושאלו. אביי הוה יתיב קמיה דרבה, חזא דקא מדלי תכא מקמיה אמר להו עדיין לא קא אכלינן, אתו קא מעקרי תכא מיקמך? - אמר ליה רבה "פטרתי מלומר מה נשתנה!"

2. בבלי פסחים קטו ע"א

משנה מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אביו ואם אין דעת בבן אביו מלמדו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות... ולפי דעתו של בן אביו מלמדו מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה:

גמרא תנו רבנן חכם בנו שואלו ואם אינו חכם אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל לעצמו ואפילו שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח שואלין זה לזה: מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות... מתחיל בגנות ומסיים בשבח: מאי בגנות? רב אמר: "מתחלה עובדי עבודת גלולים היו אבותי" ושמואל אמר: "עבדים היינו..."

3. בבלי פסחים קטו ע"א

אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה: "עבדא דמפיק ליה מריה לחירות ויהיב ליה כספא ודהבא מאי בעי למימר ליה?" - אמר ליה: "בעי לאדווי ולשבוחי" - אמר ליה: "פטרתי מלומר מה נשתנה". פתח ואמר "עבדים היינו"

4. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז

(ב) מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך לפי דעתו של בן אביו מלמדו כיצד אם היה קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובלילה הזה פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו לחירות ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של בן:

(ג) וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים ושאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישב להם ויאמר להם כך וכך אירע וכך וכך היה וכיצד משנה מחלק להם קליות ואגוזים ועוקרים השולחן מלפניהם קודם שיאכלו וחוטפין מצה זה מיד זה וכיוצא בדברים האלו אין לו בן אשתו שואלתו אין לו אשה שואלין זה את זה מה נשתנה הלילה הזה ואפילו היו כולן חכמים היה לבדו שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה

ד) וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרים וטועין אחר ההבל ורודפין אחר ע"ז ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מן התועים וקרבנו ליחודו וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בנסים ונפלאות שנעשו לנו ובחירותנו והוא שידרוש (דברים כ"ו) מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח:

ו) בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר (דברים ו') ואותנו הוציא משם וגו' ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה (דברים ה') וזכרת כי עבד היית כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית:

ז) לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין אין פוחתין מהם ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו מארבעה כוסות

- 58 -

הא לחמא עביא

<u>לפי שמואל</u>	<u>לפי רב</u>	
מה נשתנה	כנגד ארבעה בניים	<u>שאלות:</u>
עבדים היינו מעשה ברי' אליעזר אמר רבי אלעזר	מתחילה	<u>(1) ספור:</u>
		<u>(2) הודאה</u> <u>ושבח:</u>
ברוך המקום	ברוך שומר	
		<u>(1) ספור:</u>
	ארמי אבד אבי דם צפרדע וכו' דרשות תנאים של קריעת ים סוף	
		<u>(2) הודאה</u> <u>ושבח:</u>
	דיינו	
		<u>(1) ספור:</u>
	רבן גמליאל: כל שלא אמר פסח שהיו אבותינו וכו'	
		<u>(2) הודאה</u> <u>ושבח:</u>

אמר רבי אלקיור בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא נכיתי שתאמר יציאת מצרים בגלות עד שהרשיה בן זוטא: שזאמרה: למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. ימי חייך - תזמנים כל ימי חייך - תלילות והתקמים אנשים: ימי חייך - תעלים הזיה, כל ימי חייך - לתביא לטובת תפישתך.

פרה תמקוים, בדרך דוא.
בדרך שנתן תורה לעמו ישראל, בדרך דוא.

כנגד ארבעה בני דברה תורה: אחד חכם, ואחד רשע, ואחד חם, ואחד שאינו יודע לשאול.

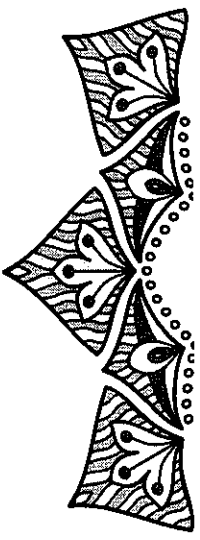
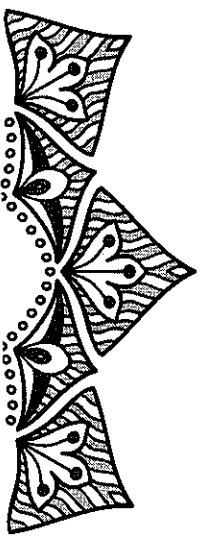
חכם מה הוא אומר? מה הערות וההקשים והמשפטים אשר ענה יי אלהינו אדכבם? ואף אמה אומר לו תכלית הפסח: אין מקצוץ אחד הפסח אפיקוסן.
רשע מה הוא אומר? מה העברה האת לכם? ולא לו. לרפי שהוציא את עצמו מן הכל פטר בעשר.
ואף אמה תקרה את שני ואמר לו: בעבר זה עשה יי לי בצאתי ממצרים. לי - ולא לו. אילו היה שם, לא היה נאל.

חם מה הוא אומר? מה אתה ואמרת אלי: בתוך יד הוציאנו יי ממצרים, מבית עבריים.
ושאנו יודע לשאול את פתח לו שנאמר: והגדת לבני בניך היום הזה, שמכור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים.

לכל מראש תודע, תלמוד לומר: ביום ההוא, אי ביום ההוא, כולל מפורד יום, תלמוד לומר: בעבור זה - בעבור זה לא אמרתי, אלא בשעת שעת מצח וקורח מקורח לפרך.

מתחלה עובר עבודה וזה היו אבותינו, ועקשיו קורנו המקום לעבודתו, שזאמרה: ואמר יהושע אלו כל העם, פה אומר יי אליהו שרואי: בעבר תפוך לשבט אבותיכם מעולם, תרח אפי אברהם ואבי תורה, ועקבו אלהים אתכם, ואפיה את אביכם את אברהם מעבר תפוך ואולי אותו בכל ארץ פגעו, וארבו את ידעו ואתו לו את יצחק, ואתו לערוב את עקב ואת עשו, ואתו לעשיו את הוד שיער לך שעת אותו, ויעקב ובריו ירדו מצרים.

בדרך שומר תבטחאל, בדרך הוא, שהקודש פרוח הוא חושב את הקץ, לעשות כמה שאמר לאברהם אבינו בברית בין הפתחים, שנאמר: ולאמר לאברהם, ידע מדע פי בני יהיה רשע בארץ לא להם, ומכרם ונעו אתם ארבע מאות שנה, וגם את המעי אשר עבדו בן אפי, ואחריו כי יצא פרקש גדול.

מכירים את הקערה נמנלים את תפוחות, ואמרים בקול רם:

הא רחמא עניא

די אכלו אבהתנא בארעא דמקורא,
כל דכפין ייתי ויכל, כל דאריה ייתי ויפסח.
השתא חכא, לשנה תבא בארעא דישראל.
השתא עברי, לשנה תבא פני תורין.

מה נשתנה תפילה הנה מפר תפילות?

מכירים את הקערה מנה השלח, מונום פוס שני, ותפן (א) אחד מן המסופים) שאלי:

- שפכיל תפילות
- אנו אוקלין חכין ומציה
- תפילה תפוח מולות
- שפכיל תפילות
- אנו אוקלין שאר יקנות
- שפכיל תפילות
- אין אנו מסבילין אפילו פלגם אחת
- שפכיל תפילות
- אנו אוקלין בין יושבין ובין מסבין
- תפילה תפוח מולות
- שפכיל תפילות

מתוירים את הקערה לשלח נמנלים את תפוחות, ואמרים:
עבריים היינו לפרעה במצרים, ויציאנו יי אלהינו מלשם בידי תורה ברוח נטויה, ואלו לא הוציא הקודש בדרך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו נבנו בנינו משלעדים היינו לפרעה במצרים, ואפילו בלנו תכמים, בלנו נבונים, בלנו יקונים, בלנו יודעים את התורה, מענה עלינו לספר ביציאת מצרים, וכל תפוחיה לספר ביציאת מצרים הרי זה משפט.

פנישה ברכי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרסון שריו מספין בכרי ברכי ורבי מספריים ביציאת מצרים כל אלו תפילה עד שפא תלמידיהם ואמרו להם: רבותנו, המיע ומן קוראת שמע של שחרות.

ונצטעק אל יי אלהי אברהם וישמעאל את קלנו,
וכיאת ענינו ואת עמילנו ואת לתינו.

ונצטעק אל יי אלהי אברהם - קמה שצאמר: ויהי בקיום הרבים והם ונתם מלה מערים, ונאמרו בני ישראל
מן העברת ונצטעק, ופעל שועתם אל תאלהים מן העברה.

וישמע יי את קלנו - קמה שצאמר: וישמע אלהים את צעקתם, וישמע אלהים את צעקתם, את צעקת
ואת עיקב ואל **את ענינו** - אז פרישות דודך ארץ, קמה שצאמר: ואלהים את בני ישראל וישמע אלהים,
ואת עמילנו - אלה הבנים, קמה שצאמר: כל העם הלוח הארץ משליכה וכל העם חסיון, **ואת לתינו** - זה
הדברים, קמה שצאמר: גם ראוי את הלוח אשר מערים להגים אתם.

וילאנו יי מעצרים בני דוקה וברוע גטויה, ובמלא גחיל, ובארות ובמחצות.

וילאנו יי מעצרים - לא על ידי מלאה, ולא על ידי שאת, ולא על ידי שליח, אלא הפורש ברוח הוא בקבוח
ובעצמו, שצאמר: ועברתי בארץ מערים בלילה הזה, והפתי כל כבוד פארץ מערים מארזם ועד בתות, וכל
אלה מערים אעשה שפטים, אני יי, ועברתי בארץ מערים בלילה הזה - אני ולא מלאה, והפתי כל כבוד
בארץ מערים - אני ולא שאת וכל מעצרים אעשה שפטים - אני ולא השליח, אני יי - אני הוא ולא אחר.

בני דוקה - אז הדבר, קמה שצאמר: והענין יי היתה במקנה אשר ישורה, בפוסים ובחמורים, במקלים, בפקר
ובצאן, דבר פקר מאד, **וברוח גטויה** - אז הדבר, קמה שצאמר: ותרפו שלופה בידו, וטויה על ידו שלום.

ובמלא גחיל - אז מלאה שביעת קמה שצאמר: או תפסה אלהים ללא לכות לו גוי מפורב גוי, במשח באתה ובמחצות
ובמחמור, וברך דוקה וברוע גטויה, ובמחמור גחילם, פכל אשר עשה ללם יי אלהים במצרים לעניו.

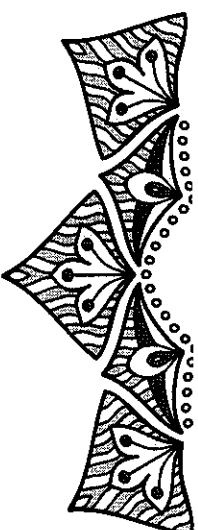
ובאותות - זה הפשטה, קמה שצאמר: ואת הפשטה הנה תפסה בידו, אשר תעשה בו את האותות.

ובמחצותים - זה הדברים, קמה שצאמר: ונתתי מוחצותים בשמים ובארץ.

והגם להשיר שפה מן הפוסים פאמירות זים, ואלש, ותימיות עשיר.

דום ואלש ותמרות עשיר.

דבר אחר: בני דוקה - שפתים, ובוע גטויה - שפתים,
ובמלא גחיל - שפתים, ובאותות - שפתים, ובמחצותים - שפתים.

מקשים את הפשטות ומקבילים את הפוסים.

והיא שצאמר לטובותינו ולטוב שלא אחר בלכד עמך עלינו לרצוננו, אלא שכל דוד ודוד עומרים עלינו לרצוננו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידים.

מקשים את הפוסים ומקבילים את הפשטות.

לא ולכד מה פשט לכן הראמי לששיות לשקב אבינו, שפירעה לא מר, אלא על החרים ולכן פקש לעקור
את הפל, שצאמר:

ארמי אבי ודוד מצילנו וימר שם במחצות מעש,
ויחי שם לאוי גדול, שצאמר ויב.

ודוד מצילנו - אגוס על פי תורה, **וימר שם** - מלמד שלא ירד עקב אבינו להשחמק במצרים אלא לגור
שם שצאמר: וראמו אל פיעלה לגור בארץ פאנו, כי אין מרעה לצאן אשר לעברך, כי כבוד תרעב בארץ
קנעו, ונתמה לישבו לא עברך בארץ פאנו.

במחצות מעש - קמה שצאמר: בשבעים נפש דודו אבותיה מצילנו, ונתמה שקמו יי אלהים כמחצות השמים
לרב, ויהי שם לאוי - מלמד שריו ישראל מצאנים שם, **גדול, עשום** - קמה שצאמר: ובעי ישראל אל פרו
והשירנו וירבו וישעמו במאד מאד, ומפלא הארץ אהם, **ורב** - קמה שצאמר: ורבה כפמח השדה נתמיה,
ותרבו ומגדלו ומבוא פער ערבים, שדים נכנו ולשערך צפת, ואת עולם וקוריה, ואתכר עליו ואלה מתבוססות
בדקיה, ואמר לה בדימיה חיי, ואמר לה בדימיה חיי.

וירעו ארצנו ומצאנום ויעצנו עלינו עברך קשיה,

וירעו ארצנו ומצאנום - קמה שצאמר: רבה ותכמה לו פי דרפי, והיה פי תכנו אחר מלהמה ותסוף גם הוא
על שצאנו ונלחם בנו, ועלה מן הארץ.

ויעצנו - קמה שצאמר: וישמו עליי שירי כיסים לכנעו עתנו בסבלתם, וכן עיר מספנות לפרעה, את פתם
ואת רעסם, ויהנו עלינו עברך קשיה - קמה שצאמר: ועברו מצרים את בני ישראל כפך.

רבי עקיבא אמר: מנין שקל מטה ומטה שקל? הריבוי הקודש ברוך הוא על המצרים במצרים היתה של חפשי מפות? שצאמר: לשלוח עם חרון אפני, עברה ונעם וצרה, משלחת מלאכי רעים. חרון אפני - אחת עברה - שפתים, ונעם - שלש, וצרה - ארבע, משלחת מלאכי רעים - חמשה, אמור מעשה: במצרים לקח חמשים מפות ועל חים לקח חמשים ופאתים מפות.

מכה מעלות טובות למקום עלינו:

- ד'ענן. אלו הוציאנו ממצרים ולא עשה כרחם שפטים
- ד'ענן. אלו עשה כרחם שפטים, ולא עשה באלהיהם
- ד'ענן. אלו עשה באלהיהם, ולא הרג את בניויהם
- ד'ענן. אלו הרג את בניויהם, ולא נתן לנו את מנונם
- ד'ענן. אלו נתן לנו את מנונם, ולא קרע לנו את חים
- ד'ענן. אלו קרע לנו את חים, ולא העבירנו בתוכנו בחרבה
- ד'ענן. אלו העבירנו בתוכנו בחרבה, ולא שפע צרנו בתוכנו
- ד'ענן. אלו שפע צרנו בתוכנו, ולא ספק צרפנו במדבר ארבעים שנה
- ד'ענן. אלו ספק צרפנו במדבר ארבעים שנה, ולא האכילנו את הפני
- ד'ענן. אלו האכילנו את הפני, ולא נתן לנו את השבת
- ד'ענן. אלו נתן לנו את השבת, ולא קרענו לפני הרי סיני
- ד'ענן. אלו קרענו לפני הרי סיני, ולא נתן לנו את התורה
- ד'ענן. אלו נתן לנו את התורה, ולא הכניסנו לארץ ישראל
- ד'ענן. אלו הכניסנו לארץ ישראל, ולא כנה לנו את בית המבדוק

על אחת, כמה וכמה, טובה כפולה וקפולה למקום עלינו:

נחגים להשיג טהרה מן הכוס פאמירית על משה מעשרת השפלות וכן פאמירית השקנים: דצ"ו עיר"ש פאח"כ. אלו עשור מפות שכתביה הקודש ברוך הוא על המצרים במצרים, ואלו הן:

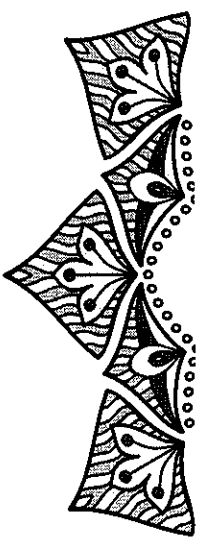
- ד'ם**
- צפרדע**
- כנים**
- עזוב**
- דבר**
- שחיו**
- כרד**
- ארבה**
- חשך**
- מכה בכורות.**

רבי יהודה הקדו נתנו כרחם ספקנים:

דצ"ד עיר"ש פאח"כ.

רבי חסי הללילי אמר: מנין אותה אמור שלקח המצרים במצרים עשר מפות ועל חים לקח חמשים מפות? במצרים מה הוא אמור? ולאמר החוששים אל פניו: ארבע אלהים הוא, ועל חים מה הוא אמור? והא לשאל את הכי רצה לזה אשר עשה? במצרים, ויורא חשם את יי' והאמניו פניו וכמשה עברו. כמה לקח בארבעים עשר מפות, אמור מעשה: במצרים לקח חים ועל חים לקח חמשים מפות.

רבי אליעזר אמר: מנין שקל מטה ומטה שקל? הריבוי הקודש ברוך הוא על המצרים במצרים היתה של ארבע מפות? שצאמר: לשלוח עם חרון אפני, עברה ונעם וצרה, משלחת מלאכי רעים. עברה - אחת, נעם - שתיים, וצרה - שלש, משלחת מלאכי רעים - ארבע, אמור מעשה: במצרים לקח ארבעים מפות ועל חים לקח חמשים מפות.

מגפירותים את הנפוס עד "ונאמר לפניך שירה חודשה הלהייה" (נייש הנפמפירותים עד "שאל ישיראלי").

לפניך אנתנו חובבים להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרומם, להודר, לברך, לעלות ולקבלים למי שעשדה לאבתנו ולנו את כל הנפוסים הוציאנו מעבדות לחרות מילנו לשחרות, ומאכל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול, ומשעבוד להאלה, ונאמר לפניך שירה חודשה, והללנה.

הללנה הלהיך עבדך "הלהי את שם יי, וחי שם "מברך מעשרה ועד עולם, מפורח שמש עד מבוא מקול שם יי, רם על גוים "על השמים כבודו, מי היתה אלהינו המפגירי לשבת, המלפולי לזאת משמנו ובארץ, מקומי מעשרך דל מאשפת גרים אבינו, להושיכי עם גרבים עם נריפי עמו, מושיכי עקרת הנפית אם הנפוסים שמחת והללה.

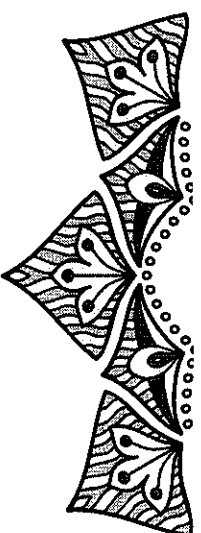
פצאת ישיראלי ממוצרים בית עמק מעם לעו, היתה יהודה לקודש ישיראלי ממשלתו, הים ראה וגם הידוד יסב לאחור, החרים, החרדו כאלים גבעות נבני צאן, מה לך הים פי גנים הידוד מסב לאחור, החרים תרמךו כאלים גבעות נבני צאן, מלפני ארון הוהי מלפני אלוהי שקוב, והפכי תצור אים מיס חלמליש למעני מיס.

מגפירותים את הנפוס עד סיום הנפכות.

ברוך אתה "אלהינו מלך העולם, אשר אצילנו ונציל את אבותינו ממצרם, והגיענו ללילה הזה לאכל כל בו מצה ומרור, בו "אלהינו ואלהי אבותינו גיענו לנתיבים ולדלים אחרים והבאים לקראתנו לשלום, שמחתם בקנין עירך וששיתם בעבודתך, ונאכל לשם בן חקיתים וגם הפסחים אשר יציע דמם על קרי מצבתך לרצון, ועודה לך שיר חודש על נאלתנו ועל פירות נפשנו, בדרך אמת "נאל ישיראלי.

ברוך אתה "אלהינו מלך העולם בזאת פני הנפוס.

שירתים את הנפוס בתפכה.

שיראלי אנו ממוצרים, ועשיה בהם שפשים, ועשיה באלהיהם, והרג את פבוריהם, ונתנו לנו את מנונם, וקרע לנו את רגים, והעבירנו בכותב פתחיה, ושקע צדנו פתוחו, וספן צדנו פמורבר ארביעים שנה, והאלילנו את תפן, ונתנו לנו את השפחה, וקרבנו לפני הרי סיני, ונתנו לנו את חמוריה, והקביתנו לארץ ישיראלי, וקבה לנו את פית הנפחיה לכתפ על פל עולותינו.

רמן במלילה היתה אמתה: כל שאלה אמר שילשה דברים אלה פפסות, לא ישא ידי חובתו, ואלו דין:

פסח, מצה, ומרור.

פמן הנה, שאין קורפו פסח, אין מגפירותים את הוהי שפמקרה.

פפסח שירי אבותנו אוקלים פומי שפפית הפקדש הנה קים, על שום מה? על שום שפפסח הקדוש פרוה הוא על פת אבותינו במצרים, שפמטרה: ואמרתם גרם פסח הוא ליי, אשר פסח על פתי בני ישיראלי במצרים פנפופ את מצרים, ואת פמתי הוהי, וקדו הים וישפחתו.

מגפירותים את הפסחת ואוקרים:

מגדה זו שאנו אוקלים, על שום מה? על שום שלא הספיק פצקם של אבותינו להחמיר עד שנגלה עקליהם כלך מלכי המלכים, הפודש פרוה הוא, וגמלים, שפמטרה: ויאפו את הנפצק אשר הוציאנו ממצרים עלת מנורת פי לא חמקו, פי גרשו ממצרים וכלו להחמיתנו, וגם צדו לא עשו להם.

מגפירותים את הפסח ואוקרים:

מורד זה שאנו אוקלים, על שום מה? על שום שפודו הפמירי את חיי אבותינו במצרים, שפמטרה: וימרדו את חיותם בפעולה קשה, בהמר וגלבנים וקבל פשדה את כל עולותם אשר עבדו בהם פפורה.

מלך דוד ודוד חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים

שפמטרה: והגדת לבנה פיום הדהא לאמר, בעבוד זה עשיה "לי פצאית ממוצרים, לא את אבותינו פלכה נאל הקיודש פרוה הוה, אלא את ארתנו נאל עמקתם, שפמטרה: ונאמתו הוציא מישם, למען הריח אתנו, לרת לנו את הארץ אשר נשפע לאבתנו.

